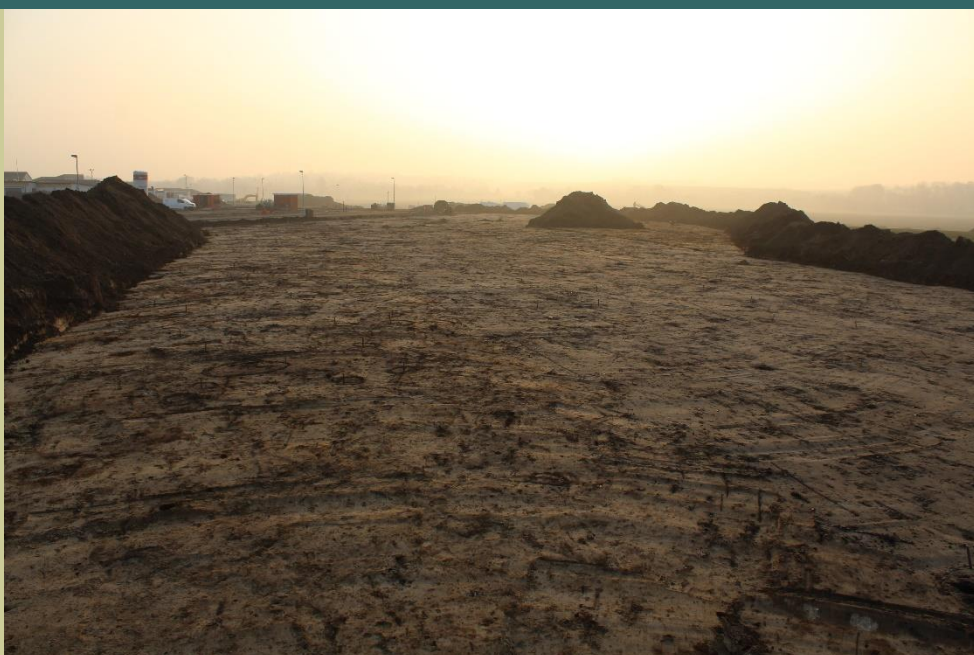

Kulturhistorisk rapport

Udgravning ved Kærhavegård i Klarup

Boplads fra yngre stenalder til ældre
jernalder samt kulturlag fra stenalderen.

J.nr. ÅHM 6888

Udgravning februar-marts 2019.

Rapport udfærdiget af: Karin Johannesen

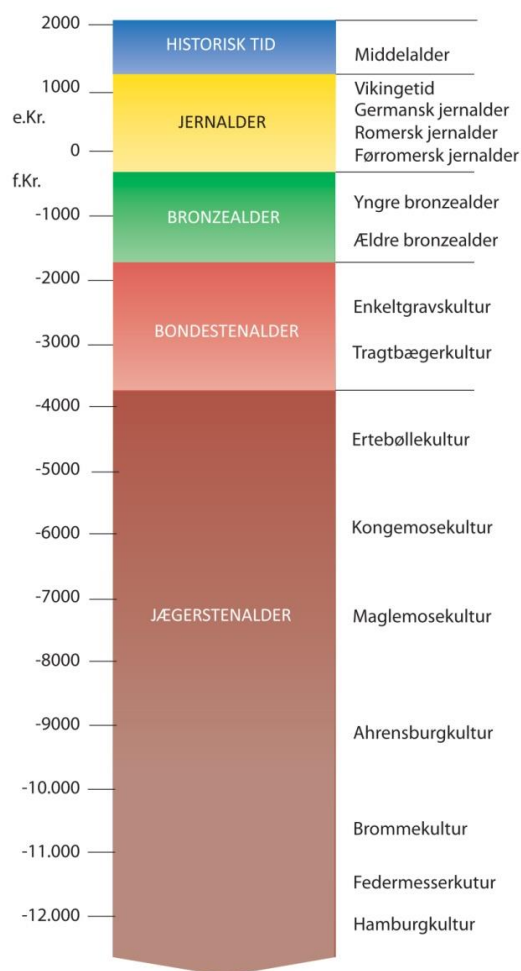
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	6
Hvis du vil vide mere	7

Indledning

I februar og marts udgravede Nordjyllands Historiske Museum et areal på 6.400 kvm i det sydvestlige Klarup. Under udgravningen fremkom spor af bebyggelse fra yngre bronzealder/ældre jernalder og den yngre del af bondestenalderen samt fund fra ældre stenalder. Samlet resulterede udgravningen i to treskibede huse fra jernalderen, et toskibet hus fra yngre bondestenalder og et kulturlag samt genstande fra ældre stenalder. Derudover fremkom en større mængde gruber, hvoraf mange var koge- eller ildgruber samt en del stolpehuller.

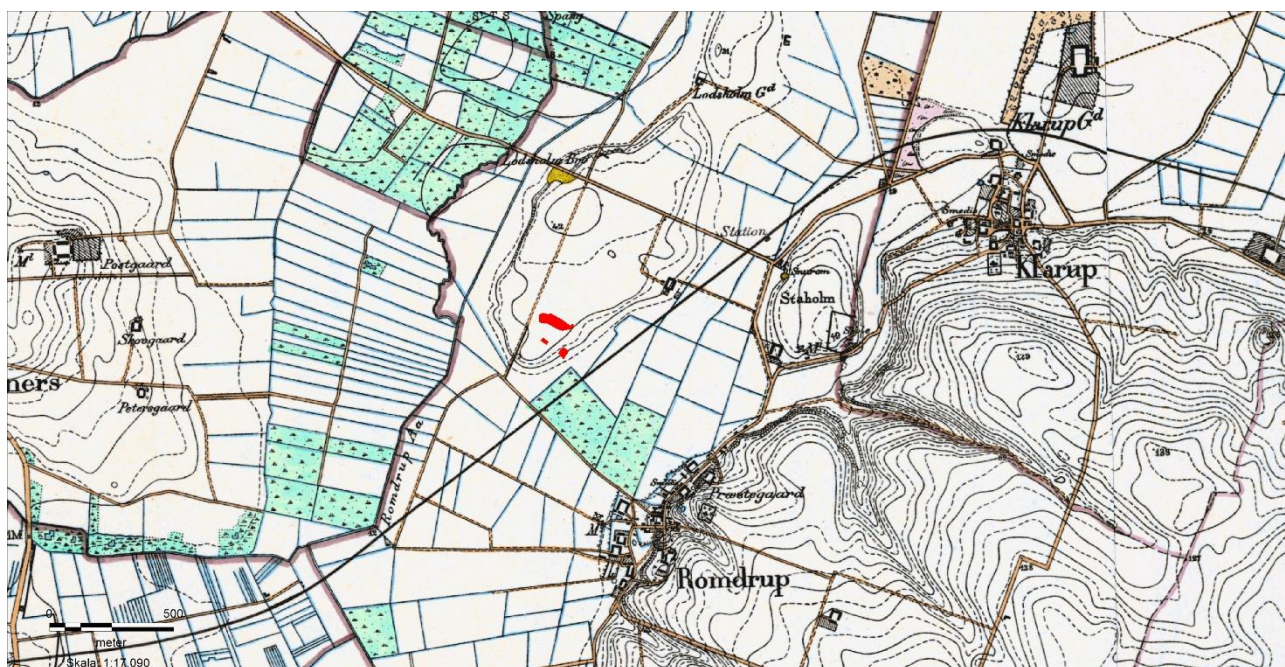

Fig. 1. Høje målebords blad med udgravningens placering i landskabet ved Klarup. På kortet kan man ses den lille bakkeø med felterne (markeret i rødt), som ligger overfor en større bakkeø, hvor Romdrup og Klarup ligger på kanten.

Undersøgelsens baggrund

På grund af byggemodning af arealet i det sydvestlige Klarup, blev området forundersøgt, og som resultat af dette blev et større område indstillet til udgravning. Udgravningen er foregået i flere etaper, hvor denne er anden del af fjerde etape. De tidligere udgravninger i området har resulteret i bebyggelse fra den yngre

del af bondestenalderen, ældre bronzealder, yngre bronzealder og romersk jernalder. Desuden er der fundet både genstande og kulturlag fra Ertebøllekulturen i ældre stenalder.

Lokalområdet i oldtiden

Det undersøgte område er beliggende på en sydøst-vendt skråning af en bakke. Bakkeøen ligger lige over for en større bakke, hvor det gamle Klarup og Romdrup er beliggende. De to bakkeøer er adskilt af et lavtliggende område, som i oldtiden har været en del af Limfjorden.

De tidligere udgravninger i det sydøstlige Klarup var nord for denne udgravning, og her har det vist sig at bebyggelse fra den yngre bondestenalder, bronzealderen og jernalderen ligger på bakkeøens plateau.

Fundene fra ældre stenalder ligger derimod på bakkeskråningen ned mod de forhistoriske vådområder. Det samme gør sig gældende for den her beskrevne udgravning, hvor bebyggelsen fra jernalderen og yngre bondestenalder er placeret længst mod nord på bakkeøens plateau, mens kulturlaget fra ældre stenalder ligger på bakkeskråningen.

Det varierede landskab, der veksler mellem tørre bakkeplateauer og vådområder, har været ideelt til bebyggelse igennem forhistorien. I ældre stenalder, hvor der endnu ikke var landbrug i det danske område, har det varierende landskab bidraget med forskellige ressourcemulighed såsom fiskeri, indsamling af planter og jagt. I yngre bondestenalder, bronze- og jernalderen, hvor landbruget var indført, har man kunne bo og dyrke bakkeøens plateau, mens man benyttede de mere våde engområder til græsning.

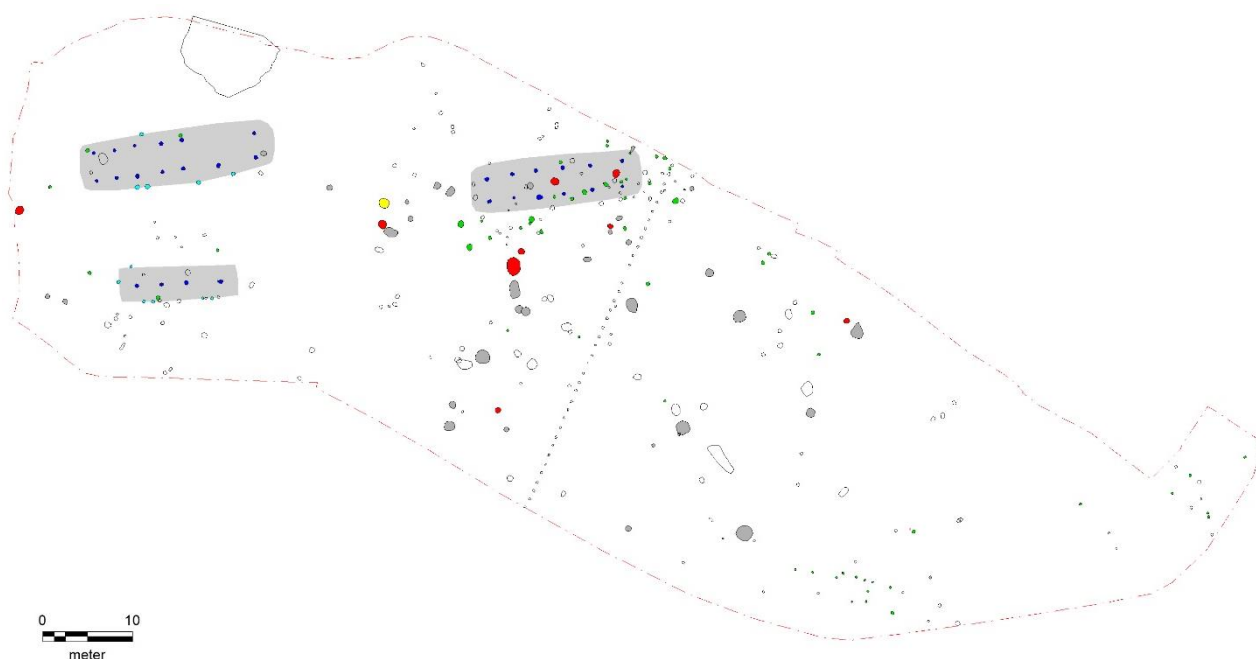

Fig. 2. Plan over felt A med huse (grå), tagbærende stolper (mørk blå), vægstolper (lys blå), koge- og ildgruber (rød), gruber (grå) og ildsted (gul).

Undersøgelsens resultater

Udgravningen var delt op i tre separate felter (felt A-C), og i det følgende vil fundene fra de enkelte felter blive beskrevet.

Felt A

Felt A var det nordligste felt og dækkede over det største areal. I feltet fremkom to treskibede huse fra jernalderen og et toskibet hus fra yngre bondestenalder.

De treskibede huse består af to parallelle rækker tagbærende stolper samt vægstolper. Sidstnævnte blev dog kun fundet i forbindelse med det ene hus, som var ca. 18 meter langt og 6 meter bredt.

De to huse fra jernalderen lå ca. 24 meter fra hinanden og har omtrent samme orientering, som er lidt forskudt øst-vest. Der er ikke fundet nogle daterende genstande i forbindelse med husene, men der blev taget materiale med henblik på ¹⁴C-datering, som forhåbentlig kan give en mere nøjagtig datering af de to huse.

I modsætning til de treskibede, så har to-skibede huse kun en række tagbærende stolper, men stadig vægstolper. Det to-skibede hus i felt A havde fire tagbærende stolper og enkelte vægstolper bevaret. Det havde en længde på ca. 12 meter og en bredde på ca. 4 meter. Der blev heller ikke fundet daterende genstande i forbindelse med dette hus, men der blev udtaget prøver, som viste at huset er fra overgangen mellem yngre stenalder og ældre bronzealder.

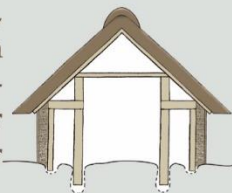
Ud over de to- og treskibede huse fremkom også en stor

Fig. 3. Eksempel på kogegrube fra Kærhavegård.

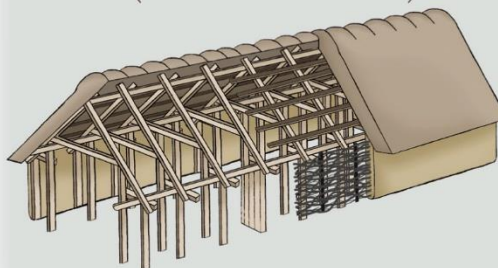
Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejds- og opbevaringsbygninger. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

Ertebøllekultur

Ertebøllekulturen er særligt kendt for de specielle bopladser, der kaldes køkkenmøddinger. Det er store opkobninger af måltidsrester, særligt østersskaller. Nogle af køkkenmøddingerne blev brugt i mere end 1000 år. De steder i landet, hvor der ikke var gode muligheder for at finde østers, virker bopladserne dog noget mindre.

Der kendes flere grave fra Ertebøllekulturen. Gravgaver og udsmykning viser at de troede på et efterliv.

I Ertebøllekulturen boede de hovedsageligt langs kysterne, men i den senere del af perioden flyttede de også ind i landets indre dele. I løbet af Ertebøllekulturen begyndte de syd for Danmark at omstille sig til landbrug. Importfund viser, at Ertebølle-jægerne havde gode kontakter til bønderne mod syd.

Ertebøllekulturens karakteristiske redskaber er tværpile og skiveøkser af flint. I løbet af Ertebøllekulturen begynder de at lave krukker og spæklamper af keramik.

mængde gruber. Mange af disse gruber var koge- eller ildgruber, som har været benyttet som bålsteder, madlavnings- og produktionsgruber. Disse gruber er ofte letgenkendelige, da de består af mørkt, næsten sort, fyld og ildskørnede sten (fig. 3). Desuden var der også en større mængde stolpehuller. Både gruber og stolper har været del af et aktivitetsområde i tilknytning til husene. I aktivitetsområdet har mange af hverdagens aktiviteter fundet sted i forbindelse med madlavning og håndværk.

Felt B

Felt B udgjorde det mindste felt på udgravningen, og her blev kun fundet enkelte gruber og stolper. Ligesom i felt A, var nogle af gruberne koge- eller ildgruber.

Stolpehuller i felt B, var af lidt anderledes karakter end i felt A, da det var lysere i fylden. Det betyder, at de sandsynligvis er ældre end stolperne i felt A, da de er blevet mere udvaskede, og dermed blegere, med tiden. Forundersøgelsen viste, at stolperne og gruberne i felt B ikke er sammenhængende med felt A. Fundene i felt B skal derfor ses som udkanten af et bopladsområde, som strækker sig syd for felt B.

Felt C

Fundene i felt C bestod også delvist af stolper og koge- og ildgruber, men centralt i feltet var også et mørkt lag, som er resterne af et forhistorisk kulturlag. En enkelt grube blev 14C-dateret til overgangen mellem yngre stenalder og ældre bronzealder.

I hele feltet blev der dog også fundet store mængder forarbejdet flint. Det betyder, at kulturlaget og muligvis nogle af gruberne skal dateres til stenalderen. Fundet af en skiveøkse i feltet samt flere fund af redskaber i

muldlaget fundet under forundersøgelsen, viser at der var aktivitet i ældre stenalder – formentlig Ertebølleperioden.

Der blev udtaget jordprøver fra udvalgte tagbærende stolper og gruber med henblik på ¹⁴C-datere anlæggene, men der afventes forsat svar på prøverne.

Sammenfatning og perspektivering

Udgravningen ved Kærhavegård i Klarup resulterede i spor fra stenalderen, bronzealderen og jernalderen. Dermed bekræfter resultatet tidligere fund i området, som viser, at der har været beboelse i det sydøstlige Klarup igennem store dele af oldtiden.

Beliggenheden på skråningerne ned mod oldtidens fjordsystemer har været optimal for ældre stenalders jæger-samler-kulturer, fordi stedet har budt på varierende landskabstyper, der har betydet at flere forskellige ressourcer var tilgængelige afhængig af årstider, vejr og klima.

De senere landbrugskulturer i yngre stenalder, bronze- og jernalderen har også nydt godt af det varierede landskab, hvor man både har kunnet dyrke afgrøder og have græssende dyr.

Udgravningerne i det sydøstlige Klarup viser hvordan bebyggelsesmønstrene udviklede sig i løbet af oldtiden, og hvilke ressourceområder man udnyttede, men området er også vigtig på grund af fundene fra ældre stenalder, som arkæologerne ikke ofte får muligheden for at udgrave. Dermed bidrager området med vigtig viden om denne periode af forhistorien, og dermed kaste lys over ikke blot landskabsudnyttelsen, men også periodens overordnede beboelsesmønstre og kulturens genstandsmateriale.

Hvis du vil vide mere

Jensen, Jørgen 2001. *Danmarks Oldtid. Stenalder 13.000-2.000 f.Kr.* Gyldendal, København.

Jensen, Jørgen 2002. *Danmarks Oldtid. Bronzealder 2.000-500 f.Kr.* Gyldendal, København.

Jensen, Jørgen 2003. *Danmarks Oldtid. Ældre Jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr.* Gyldendal, København.

Udgravningsdata

Kærhavegård, Klarup

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6888
- Fund & Fortidsminder: 120110 sb 27, 30, 31
- Kulturstyrelsen jnr. 17/08938
- Bygherre: MJOM K/S v. Ole Meilstrup
- Undersøgt areal: 6.400 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Niels Haue
 - Arkæolog Karin Johannesen
 - Arkæolog Phillip Hansen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg